

ESIETENDUSE MULJEID

Viimse võimaluseni täis teatrisaal, rida aplause aariate peale, kümnekond eesriiet etenduse lõpul ja publiku rahulolevad hinnangud teatrist lahkumisel — niisugune oli väliselt võttes hooaja avaetendus „Estonias“. Publiku ette jõudis Gaetano Donizetti ooper „Lucia di Lammermoor“, mida meil varem kunagi lavastatud pole.

Sellepärast oleks vahest asjakohane pögnus pilk ajalukku. G. Donizetti (1797—1848) oli pärast Rossini üks populaarsemaid itaalia heliloojaid V. Bellini kõrval. Viimasega moodustasid nad omapärase rivaalide paari, aina võisteldes paremate teatrimajade ja suuremate honoraride eest. Kummalgi olid oma vaimustatud poolehoidjad ja neid lausa mängiti teineteise vastu välja. Bellini loeti peenemaks ja tundelisemaks, Donizetti loomingus tõsteti esile jõulisust, temperamenti ja paremat orkestrikäsitusit. Võistlus tiivustas mõlemat. 1834. a. jõudis Pariisis lavale Bellini viimane ooper „Puritaanlased“ (helilooja suri järgmisel aastal). Donizetti ooper „Marino Falieri“ jäi sellele ilmselt alla. Kõiki oma oskusi ja võimeid kokku võttes kirjutas Donizetti seepärast 1835. aastaks „Lucia di Lammermoori“, mida kõigepealt kuulis Naa-

poli ooperipublik. Vastuvõtt oli triumfaalne. Pärast Bellini surma sai Donizetti peaaegu et ainuvälitseja itaalia ooperis. Tema loomingut esitati suure menuga kogu Euroopas. 40-nädal aastail aga algas suure uuendaja G. Verdi esimeste ooperite võidukäik. Ja tänu suurele reformaatorile

panu pöörati poolteise sajandi eest ooperilibretole. Tegevust on minimaalselt (kõik olulised murrangumomendid leivad aset lava taga), selle eest on aga püramatu voli laulmiseks, oma hääle ja vokaaltehnika demonstreerimiseks.

Ka muusika on ausalt ja

seejuures intensiivsust suurendades emotsionaalses kulminatsioonides. Märkimata ei saa jätta ka orkestri soliste, kes selle pisut „üldise“ muusika ilmestamiseks paljudi juurde andsid. Eeskätt tuleb esile tõsta S. Orusaart (flööti), R. Kriiti (klarnet), M. Levaldit (tšello). Etenduse instru-

«Lucia di Lammermoor» RAT «Estonias»

sai itaalia ooper sootuks uue ilme ja sisu.

Donizetti loomingut paremaks mõistmiseks tuleks märkida veel asjaolu, et ta oli väga viljakas — alates 25. eluaastast kirjutas ta tosin aastat jooksul igaks hooajaks 3–4 ooperit. Hiljem tempo küll vähenes, kuid suhtumine ooperisse ja nõuded heliloomingu suhtes jäid põhiliselt muutumatuks.

Ja nii tulebki muusika suhtes nõudlikum küllastaja selle 135 aastat vana ooperi etenduselt ja mõtleb: „Jah, ka nii kirjutati kunagi oopereid. Ja kui kange vanamees oli siiski Verdi, kes suutis murda vana harjumused!“

„Lucia...“ aluseks on W. Scotti romantiline romaan. Lopsakalt romantiline on ka Donizetti ooper; sugukondadevaheline igipõline vaen, noorte salajane armastus, pettemanöövrid, sundabieliu, veretõõ, hullumine ja kahe peategelase surm. Pealegi toimub tegevus ajaltselt kaugel (XVI sajand) ja tolle aja kohta eeskootilises paigas — Sotimaal. „Lucia...“ etendusel saab selgeks, kui vähe tähele-

avalikult puhas itaalia muusika, ilma vähimagi püüdlusest ajastut või lokaalkoloriiti edasi anda. Oma aja tavade kohaselt pole Donizetti püüdnud leida erilist karakterisust eri tegelaskujude või vahelduvate meeleolude edasivaheldamiseks. Tõsi küll, eelmängus ning tegevuse käigus rõhutab ta paari fraasi või mõne akordiga tumedat — elegeilist koloriiti, mida ju ainstik ise otse peale surub. Ent samas, niipea kui mõni tegelastest laulma hakkab, saab jälle valitsevaks ilus, sulnis, hästi vokaalne meloodia — kõnelgu tekst, millest

Donizetti orkester on eeskätt vaid saade lauljatele, toetab neid ja aitab vokaalpartide ilmekust esile tõsta. Puhuti tabab aga kõrv meeldivaid kontrapunktilisi meloodiaid orkestris. Partituurist lähtudes diskreetselt ja heas kontaktis lavaga dirigeeris etendust N. Järvi, taotledes

mentaalselt küljest kõneldes peab toonitama ka seda, et rakendatud mehaaniline muusika heliindilt (suur harjisoole l vaatuses, fanfaarid peigmehe saabumisel) kolas sedavõrd kvaliteetselt, et paljudki kuulajad kahtlemata üldse ei märganud vahet koormuliku orkestrikõla ja võimendusseadmeist tulevate heli vahel.

Eelöeldust peaks selge olema, et antud ooper on eeskätt lauljate paraad. Ses mõttes täidab teater aega oma ülesande. Võib arvata, et ka tõsised melomaanid, kes ooperit tunnevad heliplaatide järgi nüüdisaja tipplauljate esitusel, jäid etendusega rahule. Estoonlyaste pere on praegu võimekate ja huvitavate lauljate poolest vist rikkam kui kunagi varem. Ega muudu „Lucia...“ lavaletoomine oleks mõeldavgi olnud.

Häid muljeid ja tükati elamusigi peaks „Lucia di Lammermoori“ etendus pakkuma

ka neile, kes pole bel canto („ilus laula“) stiili erilised poolehoidjad. Kõigi, ka kõige väljendusrikkamate instrumentidega võrreldes on inimhäälele oma eriline kütkestav võlu, mis pääseb eriti mõjule vahetuil kuulamisel. Selles veenis „Lucia...“ etendus järjekordselt.

Taas võisime tõdeda, kui võrd eminentne laulja on T. Kuusik. Enrico roll sobib suurepäraselt tema võimsakõlalisele, ehtsalt itaaliapärase tehnikaga häälele. Tuleb lausa imetleda, kui heas ja stabiilses vormis ta on. Rõõmu teeb ka M. Palm Raimondo osas, sest lavastusest lavastusse on ta arenenud ja suudab järjest mõjuvamalt esineda nii vokaalselt kui mänguliselt.

Igapäi hinnatav on I. Kuuse esinemine, kes teatavasti on RAT „Vanemuise“ solist ja kes liitlus H. Krummi ärasõidu tõttu etendusle alles viimastel proovidel. Oli see nüüd esinemisärevusest või soovist ennast teises kollektiivis igati maksma panna — eriti algul valitses oht pisut üle pingutada. Samas aga tuleb nentida Edgardo kuju lüütrilis-elegeilist ilmekust ja seda, et I. Kuusik ei laula ühtegi tühja, mõtestamata fraasi.

Teiste hea esinemine aga ei päästaks seda lavastust, kui poleks õiget nimikangelast. „Es-

tonia“ on praegu õnnelikus olukorras; kuna on kaks võrdvõimelist koloratuursopranit — A. Kaal ja M. Voites. Sedapuhku laulis esitendusel M. Voites, kellel on hea ulatusega, ilusa lüütrilise tämbriaga hääle ja kes valitseb silmapaistvalt hästi koloratuurtehnikat. Lucia partii on kõrgema meisterlikkuse proovikivi ja selle eksamit täitis laulja auga. Maksaks veel viimistleda ooperi l vaatust, kus kippus valitsema lauljale iseloomulik pisut ühekülgset lüütrilist, kuid häälevarjundeid kõrvalejättevate laulmisaanet. Igati hinnatav seevastu oli viimase vaatuse suure ja raske aaria esitus.

Meeldejäädvalt sulasid ansamblesse ka teised solistid — L. Panova, K. Karask ja T. Tralla. Hästi on välja töötatud kooripartii V. Laul. Oodatust kompaktsemalt helises ka suhteliselt väikese meesrühma esinemine (l vaatust), kus oli saavutatud meeskoorile omane tihe kõla.

Paul Mäele oli selle staatilise ja eeskätt vokaalsel küljel rajaneva ooperi lavaletoomine kahtlemata raske pähele. Temale omase pieteeditundega ajastu ja vastava esinemisstiili suhtes ei ole ta püüdnud hakata leidma psühholoogiat seal, kus seda pole, ega komplitseeritud misansteene, kui olukord seda ei

tingi. Sestap on ta usaldanud vokaalset stiiliat ja selle kaasaaharavat mõju ning lavastusplaani ehitanud üles nii, et kõik aariad ja ansamblid võimalikult mõjule pääseksid.

E. Renteri lavakujundus on igapäi meeleolukas oma süngelt sinihallides toonides. Pöörilavale ülesehitatud loss annab toimuvale vaheldusrikkaid ja järjest muutuvaid taustu. Mõnes kohas aga tundub dekoratsioonil liikumine ka põhjendamatu (näiteks II vaatuses ainult selleks, et Lucia saaks trepsit alla tulla). Vaatamistõrge tekib, kui lava hakkab müüriinal liikuma Lucia laulu ajal, keset fraasi.

Lavastuslikult küsitavaks jääb ka protsessioon Lucia surnukehaga viimases pildis. Lavapilt on hästi meeleolukas, kaugusest otseselt läbi uduvine paistev süngel loss on mõjuv ja poeetiline kujund. Ebaoproportsionaalselt suured inimkujud selle ees aga hävitavad illusiooni täielikult. Pealegi häirib tarbetu tegevus Edgardo aaria jälgimist.

Jah, kunagi kirjutati ja mängiti ka säärseid oopereid. Teater tõestas, et „Lucia...“ pole ainult teos minevikust, mingi surnud muuseumieksponaat, vaid lehelülg ooperiajalooost, millele annab elulise hinguse lauljate võimekas kollektiiv.

VIDRIK KIVILU

14. SEPT.
1970

2

Orto
Leht

m215